

Мірошніченко Дмитро Владиславович - викладач кафедри англійської мови Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ) Email: starboy757@mail.ru

Miroshnichenko Dmytro Vladyslavovich, teacher of the Chair of English language studies East Ukrainian University named after V. Dal Email: starboy757@mail.ru

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Г. П. Шевченко

УДК 37.037

ВИХОВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ

А. І. Неменуций

У статті доведена необхідність виховання загальної культури у студентської молоді. Автор визначає зміст і специфіку загальної культури майбутніх фахівців з управління залізничним транспортом, аналізує зміст поняття «загальна культура».

***Ключові слова:** виховання, культура, управління.*

Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, швидка зміна техніки й технологій у всьому світі, інтелектуалізація праці, гуманізація та демократизація суспільства зумовлюють зростання соціальної ролі творчої особистості з високим рівнем духовності й загальної культури, сформованою системою цінностей і моральних якостей. Докорінні зміни в політичній та соціально-економічній сферах життя України, посилення уваги до гуманістичних аспектів, смислів і цілей діяльності особистості, у тому числі й професійної, зумовили особливу гостроту проблеми формування в студентської молоді загальної культури.

Закони ринкової економіки зумовлюють еволюцію децентралізованих структур, відповідальних за прийняття рішень. Для ефективної роботи в цих структурах необхідні впевнені в собі, здатні до самостійних, відповідальних дій працівники, що вимагає також поваги до чесності, порядності, гідності у вчинках. У зв'язку з цим змінюється підхід до розуміння завдань вищої освіти, який передбачає глибинну увагу до проблем виховання у вищій школі особистості як носія загальної й професійної культури.

Отже, модернізація сучасної вищої освіти пов'язана не тільки з підвищенням якості освіти, але й з необхідністю ускладнення змісту виховання, акцентування уваги на культурологічних виховних аспектах як пріоритетних в освітній діяльності. Саме в просторі культури має формуватися і державна політика в галузі вищої освіти, і зміст виховання у вищій школі. Зміст і особливості сучасної культури мають визначати завдання виховної діяльності вищих навчальних закладів, завдання виховання студентів як людей культури.

Різні аспекти проблеми виховання студентської молоді широко вивчаються в сучасній педагогічній науці (О. Белих, А. Дзундза, Є. Зеленов, Д. Чернишов, Г. Шевченко та інші), але, як свідчить проведений аналіз, спеціальні дослідження, спрямовані на розробку педагогічних технологій виховання у студентської молоді загальної культури як цілісного утворення, в останні роки відсутні.

Дослідження свідчать, що загальна культура більш ніж будь-яке інше структурне утворення внутрішнього світу людини визначає стійкість системи її взаємин із суспільством, з іншими людьми, впливає на формування свідомості, самосвідомості та професійних якостей. Загальна культура особистості пронизує всі сфери діяльності людини, особливо актуальною вона є для представників тих професій, які відносять до типу «людина-людина». Тому формування загальної культури в студентів транспортних спеціальностей вищих навчальних закладів є важливим і необхідним в нинішніх умовах, для яких характерними є нестабільність та суперечливість моральної атмосфери в суспільстві. Вища школа як одна з визначальних ланок освіти покликана забезпечувати розв'язання цієї важливої проблеми.

Своєрідність спеціальності управління залізничним транспортом полягає в тому, що вона за своєю природою має специфічний характер, з одного боку це робота з людьми, а з іншого – з технікою. Даний характер спеціальності управління залізничним

транспортом визначає розвиток основних функцій – виховання і навчання та вимагає від фахівця з управління залізничним транспортом відповідності таким параметрам:

- емпатії, терпимості у стосунках з дітьми і дорослими, готовності приймати й підтримувати їх;
- розуміння своєї ролі й відносної автономності саморозвитку особистості;
- уміння забезпечувати індивідуальне, групове і міжгрупове спілкування, запобігати конфліктам.
- здатність організувати свою діяльність в умовах великого потоку інформації і різноманітності поставлених завдань;
- здатність планувати свою діяльність у часі.

Специфіка загальної культури майбутніх фахівців з управління залізничним транспортом полягає: по-перше, у єдності інформаційного, ціннісного, мотиваційного та когнітивно-операціонального компонентів, які забезпечують зв'язок між професійними знаннями, цінностями та способами вирішення професійних управлінських завдань, які вимагають, перш за все, високого рівня загальної культури майбутніх фахівців з управління залізничним транспортом; по-друге, у процесі соціально-психологічної спеціалізації, яка включає в себе педагогічні умови та засоби, що розроблені на основі аксіологічного акцентування в цільовому, змістовно-процесуальному блоках і які реалізуються в логіці ціннісно-рефлексивної діяльності при вирішенні професійних управлінських завдань.

Результати аналізу навчально-виховного процесу у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля свідчать, що рівень сформованості загальної культури студентів впливає на якість їх етичної свідомості, забезпечує засвоєння основних ціннісних орієнтацій. Водночас цілеспрямоване виховання загальної культури студентської молоді досить часто залишається поза колом тих виховних завдань, які розв'язує педагогічний колектив. У системі роботи багатьох викладачів спостерігається орієнтація лише на формування професійних знань, умінь і навичок, а проблеми виховання, зокрема, виховання загальної культури студентів, залишаються поза увагою.

Проте, незважаючи на актуальність цієї проблеми, формуванню загальної культури у майбутніх фахівців з управління залізничним

транспортом поки що не присвячено спеціального дослідження. Унаслідок цього залишається недослідженою низька важливих для теорії й практики виховання загальної культури питань, виникають протиріччя між:

- необхідністю виховання загальної культури майбутнього фахівця і відсутністю науково обґрунтованих підходів до вирішення проблеми виховання загальної культури майбутнього фахівця з управління залізничним транспортом;
- необхідністю створення виховної системи формування загальної культури майбутнього фахівця з управління залізничним транспортом та відсутністю такого виховного завдання в концепціях виховної діяльності вищих навчальних закладів;
- необхідністю розробки механізму організації та змісту освітнього процесу, орієнтованого на виховання не лише професійної, але і загальної культури майбутнього фахівця з управління залізничним транспортом, і нерозробленість теоретичних та методичних аспектів вирішення цієї проблеми.

На наш погляд, в сучасних умовах необхідна розробка, теоретичне обґрунтування, апробація та впровадження ефективної організаційно-методичної системивиховання загальної культури студентської молоді транспортних спеціальностей у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу.

Проблеми культури, освіти й виховання молодого покоління, суспільного прогресу в цілому діалектично взаємозалежні. Сам час зробив ці проблеми найважливішими для нашої незалежної країни, оскільки від їхнього ефективного розв'язання буде залежати якісно новий приріст її інтелектуального, культурного й морального потенціалу.

Постійне вдосконалення професійної підготовки фахівців вимагає від студентів формування і розвитку цілісної системи універсальних знань, умінь, навичок, а також досвіду самостійної діяльності і особистої відповідальності, загальної культури. Від уміння здобичи знань якісно нового змісту по освоєнню інновацій залежить підвищення ефективності учбового процесу. Найважливіша здатність, яку повинна придбати людина у ВНЗ, – це здатність вчитися, самостійно добувати знання і творчо мислити, мати загальну культуру. Від цього залежатиме її професійне становлення. Виховання загальної

культури людини відноситься до одного з пріоритетних завдань вищої освіти, а рівень культури людини, сформований в студентські роки, визначає благополуччя в його професійній діяльності та на сьогодні набуває особливого значення.

Вища освіта є простором виховання культури людини. Орієнтація вітчизняної освіти на загальнокультурний розвиток тих, що навчаються, як відомо, історично є однією з його пріоритетних позицій. Вона знаходить віддзеркалення і в тексті Закону України "Про вищу освіту" (ред. 2002 року), де відмічено, що зміст вищої освіти обумовлюється цілями та потребами суспільства система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва [1]. У той же час і професійні освітні програми також спрямовані на послідовне підвищення раніше сформованого освітнього та культурного рівня. Іншими словами, завдання виховання загальної культури та її зміцнення є загальним для усієї системи української освіти.

Виховання загальної культури людини у період навчання у ВНЗ є в широкому плані інструментом освоєння нового знання по обраній спеціальності, є однією із складових професійної майстерності.

На сьогодні у сучасній науці існує декілька підходів до вирішення проблеми виховання загальної культури майбутнього фахівця, зокрема фахівця з управління залізничним транспортом.

Так, наприклад, І. Зимня підходить до вирішення проблеми виховання загальної культури майбутнього фахівця з позицій особисто-діяльнісного підходу. На її думку, загальна культура людини є єдине ціле, що включає: а) внутрішню культуру, визначувану власне особовими, діяльнісними та інтерактивними особливостями людини, вихованими в сім'ї і системі освіти і б) освіченість як освоєну сукупність знань, що характеризується системністю, широтою, всебічністю і глибиною [2]. У змісті загальної культури, вважає І. Зимня, існує три глобальні плани її розгляду: план культури особи, план культури діяльності і план культури соціальної взаємодії людини з іншими людьми.

На думку І. Зимньої, структуру загальної культури можна визначити таким чином:

- культура особистості;
- культура інтелектуальної предметної діяльності;
- культура діяльності;
- культура поведінки і культура спілкування;
- культура соціальної взаємодії.

Кожен з цих напрямів виділяється як автономне, самостійне в загальній системі їх взаємозв'язку, взаємообумовленості і взаємодії [2].

Деякі сучасні вчені підходять до вирішення проблеми виховання загальної культури майбутнього фахівця з позиції системного підходу. На їх думку, можна зазначити, що цей підхід відбиває загальний зв'язок і взаємообумовленість процесів і явищ навколишньої дійсності, виховання загальної культури майбутнього фахівця й можна визначити як цілісну учбово-виховну систему, відносно самостійні компоненти якої знаходяться у взаємозв'язку, розвитку і русі. Забезпечення системного підходу здійснюється за рахунок інтеграції рівнів (східців) середньої професійної освіти з вищим в органічно цілісну, оптимально діючу і динамічно таку, що розвивається систему, яка обумовлює реалізацію цього процесу в контексті безперервної професійної освіти. Початковим положенням цієї системи стає створення умов реалізації загальнокультурного розвитку і саморозвитку особи майбутнього фахівця через забезпечення безперервності, цілісності і спадкоємності навчання і виховання на усіх рівнях.

У сучасній науковій літературі застосовують синергетичний підхід до проблеми виховання загальної культури майбутнього фахівця з управління залізничним транспортом. З одного боку, це обумовлює розгляд цього процесу з позиції відкритої системи, яка самоорганізується й саморегулюється, а з іншого боку – спрямованість освітнього процесу на саморозвиток і самовдосконалення майбутнього фахівця з метою його ціннісного самовизначення і загальнокультурного розвитку.

Ще одним підходом до дослідження проблеми виховання загальної культури майбутнього фахівця є антропологічний підхід. Він дозволяє розглядати цей процес з позиції гуманістичної освіти, що затверджує такі антропо-педагогічні положення, як: сприйняття майбутнього фахівця суб'єктом освітнього процесу; відношення до студента як до цілісної особи; спрямованість освітнього процесу на розкриття індивідуальності і унікальності особи майбутнього фахівця;

орієнтованість на його саморозвиток і самореалізацію в ході освоєння різних шарів загальнонародської культури с. 61–62].

Реалізація процесу виховання загальної культури майбутнього фахівця з позиції особистісно-орієнтованого підходу вимагає прийняття студента як активного суб'єкта процесу свого розвитку, відповідального за власне особове зростання, коли на перший план виходить самоцінність майбутнього фахівця, розвиток його індивідуальності, неповторної своєрідності, унікальності, де пріоритетним стає формування емоційно-ціннісних стосунків до самого собі, до оточення, до життя в цілому; залучення до духовно-моральних цінностей, необхідних для вибору орієнтирів особового і професійного самовизначення, с. 25-26].

Діяльнісний підхід до проблеми виховання загальної культури майбутнього фахівця припускає розгляд діяльності студента як основи, засобу і вирішальної умови його розвитку. Загальнокультурне становлення особи студента здійснюється за допомогою його залучення до різноманітних видів діяльності, що обумовлює організацію повноцінної в соціальному відношенні життєдіяльності майбутнього фахівця, с. 81-83].

Провідним методом проектування процесу виховання загальної культури майбутнього фахівця можна визначити культурологічний підхід. У центрі даного підходу – бачення цього процесу крізь призму поняття культури, розуміння його як культуровідповідного процесу, що здійснюється в культурному середовищі за допомогою комплексу аксіологічного, технологічного і особистісно-творчого аспектів культуротворчої діяльності студента с. 63].

Професійно-компетентнісний підхід до досліджуваної проблеми дозволяє говорити про необхідність опанування майбутнім фахівцем усією сукупністю професійних компетенцій (спеціальною, соціальною, особистісною, індивідуальною), що призводить до виховання професійної культури як частини загальнокультурного становлення особистості.

Виховання у ВНЗ забезпечує формування особистості майбутнього спеціаліста, його свідомості, самосвідомості, встановлення зв'язку поколінь, збереження їх культурних надбань, накопичення власного досвіду на основі напрацьованого попередниками тощо.

Виховання загальної культури людини є в широкому плані інструментом освоєння нового знання по обраній спеціальності. Вона є невід'ємним фрагментом культури людини і є однією із складових

професійної майстерності. Отже, вища освіта є простором виховання культури людини.

Література

1. Закон України "Про вищу освіту" // Відомості Верховної Ради України (ввр), 2002, п 20, ст.134) [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Зимняя И. А. *Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека* // Интернет-журнал "Эйдос". – 2006. – 4 мая. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0504.htm>.
3. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Молодь і закон: Збірник нормативних актів і документів з проблем виховання студентської молоді / За заг. ред. Н. І. Косаревої. – К.: ІЗМН, 1997. – С. 244–250.
4. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С. 7–13.
5. Философская энциклопедия / Гл. ред. Ф. В. Константинов. – М.: Советская энциклопедия, 1964. – В 5-ти томах – Т. 3. – 584 с.
6. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. – К.: Головна редакція укр. рад. енциклопедії, 1986. – 798 с.

ВОСПИТАНИЕ ОБЩЕЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО УПРАВЛЕНИЮ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫМ ТРАНСПОРТОМ

А. И. Неменуший

В статье доказана необходимость воспитания общей культуры у студенческой молодежи. Автор определяет содержание и специфику общей культуры будущих специалистов по управлению железнодорожным транспортом, анализирует содержание понятия «общая культура».

Ключевые слова: воспитание, культура, управление.

EDUCATION OF GENERAL CULTURE FUTURE SPECIALISTS ON MANAGEMENT BY RAILWAY TRANSPORT

A. I. Nemenushiy

The article deals with the necessity of the upbringing of the general culture at students youth. The author defines content and specificity of the general culture for the future specialists of the government of railway transport and analyzes the concept content «general culture».

Keywords: education, culture, management.

Неменуший Андрій Іванович – асистент кафедри організації перевезень і управління на залізничному транспорті Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ)

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Н. В. Фунтікова

